

ቅልውላው ሶማልያ ታሪካዊ ዕምቄቱ፡ ፖለቲካዊ ምዕባለኡን መጻኢ አንፈቱን

ቅልውላው ሶማልያ

ታሪካዊ ዕምቄቱ፡ ፖለቲካዊ ምዕባለኡን መጻኢ አንፈቱን

ዶ/ር አሕመድ ሐሰን ደሕሴ



መቼድም ብሉልላሚን መሓመድ ሰዓድ ጸሐፊ ህዝባዊ ግንባር ንደምከራሰን ፍትሕን ትርጉም - ዐቕባሰላሴ መሐሪ (ወደ ቅጢ) አርትሕት - በረኸት ጳውሎስ

ምዕራፍ ስለስተ

ፖሊሲ አመሪካ ኣብ ሶማልያ

ድሕሪ ውድቀት ሕብረት ሶቪት ነበር ብ1990፡ ምብትታን ኪዳን ዋርሶን ምብቃዕ ዝሒል ኩናትን፡ አህጉራዊ ሜዳ ብሕቡራት መንግስታት አመሪካዮ ተባሒቱ። እነሆ ድማ አመሪካ ፕራግማትነት ዘይብሉ፡ ካብ ስነ መጎትን ሓላፍነታዊ መንፈስን ዝረሓቐ፡ ሓደ ዓለማዊ ፖለቲካዊ ስርዓት ንምርግጋጽ ከትጽዕር ጸኒሓን አላን። ናቱ ሓደገኛነት ድማ ኣብ ሶማልያ፡ ዒራቕ፡ አፍጋኒስታን፡ ኣብተን “ብሃገራት ዓረባዊ አዩት” ዚፍለግ ቱኒዝያ፡ ሊብያ፡ ምስሪ፡ የመንን ሶርያን ተጋሂዱሎ። ብሰንካ ድማ ንሰላምን ጸጥታን ዓለም አስጋእቲ ኮይነን አለዋ። መሪሕነት አመሪካ፡ ኣብ እዋን ፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ ስነ ሓሳብ ረጽሚ ስልጣነታት (Clash of Civilizations) ብምክታል፡ ኣብ ምልእቲ ዓለም ዕብላላ ከስገድድ ድሌት ከም ዘሎዎ አረጋጊጹ። ፕረዚደንት አመሪካ ነበር ጆርጅ ቡሽ፡ “ምሳና ደው ዘይበለ ናይ ግድን ምስ አንጻርናዮ፡(45) አመሪካውያን ዘይኮኑ ካልኣት ኪፈልጥዎ ዚግባእ ድማ ወይ ምሳና ወይ ምስ ግብረ ሽበራውያን

ምኳን።” ብምባል፡ ብመሰረት’ዚ ጸቢብን ድኹምን ኣረኣጊያኡ፡ ኣብ ቅድሚ ኹሎም ደቅ ኣዳም ካልእ ምርጫ ከም ዘየልቦ ኣነጺሩ። ግሁድን ሰዉርን ጽልኢ ዘሰዓበሉ ኣተሓሳስባ ምምሕዳር ኣመሪካ እዚ’ዩ። እዚ ዋሺንተን ንዓለም ክትመርሓሉ እትፍትኖ ዘላ ኣገባብ ብዘይካ ሽግርን ሓደጋን ካልእ ከምጽእ ዚኸእል ኣይኮነን።

ቀዳማይ ውጽኢት ናይ’ዚ ፖሊሲ’ዚ ኣብ ኣብያተ ማእሰርቲ ግዋንታናዎን ኣቡቕሬብን ከምኡ ድማ ኣብ’ቲ ኣብ ኤውሮጳን ኣፍሪቃን ዚርከብ ምስጢራዊ ኣብያተ ማእሰርትን ብዝተፈጸመ ግፍዕታት ተጋሂዱ’ዩ። ነዚ ዝገምገሙ ገለ ኣመሪካውያን ጸሓፍትን ተመራመርትን፡ ሽሕ’ኳ ንግዚኡ እንተ ደንጎዩ ሓደጋ ይመጸም ከም ዘሎ ሓቢሮም ነይሮም። ኣመሪካውያን’ውን ነቲ ኹነታት ብምርዳእ፡ ብ4 ሕዳር 2008 ባራክ ኦባማ ፕረዚደንት ንኪኸውን መሪጸም። ንሱ ኣብ’ቲ ዝተዓወተሉ ምሽት ኣብ ዘሰምዖ መደረ “እወ፡ ነዚ ዘሎ ኹነታት ክንቅይሮ ንኸእል ኢና፡ ናተይ ምምራጽ ድማ ንዕኡ’ዩ ዘረጋግጽ።” ኪብል ሓቢሩ። [46] ከምኡ’ውን ብ4 ሰኔ 2009 ካብ ካይሮ ናብ ሃገራት ኣስላምን ኣዕራብን ኣብ ዘመሓላልፎ መልእኽቲ፡ ምስ ኣስላምን ምስልምናን፡ ኣብ ሓድሕዳዊ ምክብባር ዝተሰረተ ሓድሽ ፖሊሲ ከም ዚኸተል ቃል ኣትዩ። [47] እንተኾነ፡ ካብ ርእሲ ኸተማ ጋና፡ ኣክራ ንኸፍለ ዓለም ኣፍሪቃ ኣብ ዘመሓላልፎ መልእኽት’ውን፡ “ኣብ ሓባራዊ ረብሓ ዝተሰረተ ሓድሽ ፖሊሲ” ከም ዚኸተል ቃል እኳ እንተ ኣተወ፡ ብግብሪ ዝተሰነዩ ኣይነበረን። [48] እኳ ደኣ ነቲ ዝጸንሐ ስትራቴጂ ብምቕጻል፡ ተወሳኺ ሰራዊት ናብ ኣፍጋኒስታን ብምልክኻ ኣብ ዘይወጸሉ ታኼላ’ዩ ተሸሚሙ። ኣብ መንጎ ሓይልታት ውድብ ኪዳን ሰሜን ኣትላንቲክን (ኔቶ) ኣሃዱታት ጣሊባንን ኡናት ተኻይዱ’ዩ፡ እቲ ጉዳይ ግን ብጸብለልትነት ሓይሊ ዚፍታሕ ኣይነበረን። ምምሕዳር ባራክ ኦባማ ናብ’ዛ ሰለስተ ሲሶ ካብ ህዝባ ብሰንኪ ጥሜት ሓደጋ ሞት ኣንጸላልዩዎ ዝጸንሐት ሶማልያ፡ ብ2009 ናብ መሰጋገሪ ፈደራዊ መንግስቲ፡ 10 ሚልዮን ዶላር ዝዋጋኡ 40 ቶን ዝተፈላለዩ ዓይነት ወተሃደራዊ መሳርያ ልኢኹ። [49] ባራክ ኦባማ ፕረዚደንት ኣመሪካ ኮይኑ ብምምራጹ ብዙሓት ተስፋ ኣንቢሮም እኳ እንተ ነበሩ፡ ኣብ ፖሊሲ ኣመሪካ ሱር ነቀል ለውጢ ከይመጸ፡ ጸሊም ጥራይ ብምምራጹ ተስፋ ምሕዳር ዚከኣል ኣይኮነን። ምክንያቱ እቲ ጉዳይ ዝተሓላለኸን ዝዓመቑን ብምኳኑ፡ ብሕብሪ ፕረዚደንት - ጸዕዳ ይኹን ጸሊም - ዚንቀል ኣይኮነን። ከምኡ’ውን ፕረዚደንት ኪጸልዎም ዘይኮነ፡ ኣብ ፖሊሲኡ ኪጸልውዎን መኣዘን ከትሕዝዎን

ዚኸእሉ ሓያላት ጸለውትን ጸቕጥትን ትካላትን ሎቢታትን ከም ዘሎዉ ምርሳዕ ኣይግባእን።

ፖሊሲ ኣመሪካ ኣብ ኣፍሪቃ

ድሕሪ ኻልኣይ ኩናት ዓለም፡ ብፍላይ ድማ ኣብ እዋን ዝሒል ኩናት፡ ፖሊሲ ዋሺንተን ኣብ ኣፍሪቃ፡ ባህርያዊ ጸጋታትን ስትራቴጂያዊ ቦታታትን ንምቍጽጻር፡ ብቕጥታ ይኹን ብመገዲ መሓዙታ፡ ህላወ ሕብረት ሶቪት ኣብ ምክልኻል ዘተኮረ'ዩ ነይሩ። ድሕሪ ምፍራስ መንደቕ በርሊን፡ ምብትታን ሕብረት ሶቪትን ምሕቃቕ ኪዳን ዋርሶን ሓድሽ ፖሊሲ ሓንጻጸት። ስለዚ ፖሊሲ ኣመሪካ ኣብ ክፍለ ዓለም ኣፍሪቃ ብሓፈሻ፡ ብፍላይ ድማ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ከመይ ከም ዝኾነ ከይተፈልጠ፡ ኣብ ሶማሊያ ዚህሉ ፖሊሲ ምፍላጥ ዚከኣል ኣይኮነን።

ዝሓለፈ ምምሕዳር ኣመሪካ ኣብ ክፍለ ዓለም ኣፍሪቃ ነዚ ዚስዕብ ኣርባዕተ ፖለቲካዊ ዕላማታት ንምርግጋጽ ዚሰርሕ ነይሩ።

1-ኣመሪካ ንሓሙሽተ ጀኦግራፊያዊ ኸባቢታት ኣፍሪቃ ሰሜን፡ ደቡብ፡ ምብራቕ፡ ምዕራብን ማእከልን፡ በተን ስትራቴጂያዊ ረብሓታታ ንምሕላው ከም ዞባውያን ሓይልታት እትግምተን ምስሪ፡ ሰኔጋል፡ ናይጀርያ፡ ደቡብ ኣፍሪቃን ኢትዮጵያ ወዘተ. . . ኣቢላ ትቈጻጸር።

2-ኩባንያታት ነዳዲ ንዝበዘሐ ዒላታት ነዳዲ ኣፍሪቃ ይግብታ። (ከም ዚፍለጥ እዛ ነዳዲ ንጠለባት ነዳዲ፡ 16 ሚእታዊት ካብ ኣፍሪቃ እትወስድ ኣመሪካ፡ እዚ መጠንዚ ብ2012 ናብ 25 ሚእታዊት ክብኪብል ኣሚማ፡ ክብውን ኢሉ።

3-ነቲ ኣብ ክፍለ ዓለም ኣፍሪቃ፡ መጥቃዕቲ ቻይና ኣሎ ንእትብሎ ምምካት።

4-ስትራቴጂያዊ ረብሓታታ ንምርግጋጽ ምምካት “ግብረ ሽበራ” ወይ ገለ ሃገራት ኣፍሪቃ መዕቁቢ ባእታት ውድብ ኣልቃዒዳ ንኸይኮና ብዚብል ምስምስ፡ ኣብ ውሽጢ ሃገራት ኣፍሪቃ ብምእታው ንምቍጽጻረን ትሰርሕ።

ፖሊሲ ኣመሪካ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን ደቡባዊ ቕይሕ ባሕርን

ምምሕዳር ኣመሪካ ነቲ ንሃገራዊ ሓድነት ኣብ ሓደጋ ዘውድቕ ውሽጣዊ ግርጭታት ሃገራት'ቲ ዞባ ብፍላይ ሶማሊያ፡ ኢትዮጵያ፡ ኬንያ፡ ጂቡቲ፡ ሱዳንን የመንን ንምምዝማዝዮ ዚሰርሕ። ሃገራዊ ረብሓታቱ ብዘረጋግጽ መገዲ

ንምምእዛኑ ድማ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያተን ንምእታው “ብልሓታዊ ሕንፈሽፍሽ” (Creative Chaos) ብምባል ይገልጹ። ኤርትራ ካብቲ ናጽነታ ዝተገናጸፈትሉ 1993 ጀሚራ፡ ንምትእትታው ዕድል ዚህብ ውሽጣዊ ጸገማት ዘይብላ እንኮ ሃገር ኣብ ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃ ብምጻፍ፡ ምምሕዳር ኣመሪካ “ብልሓታዊ ሕንፈሽፍሽ” ዚብሎ ተዋስኦ ንምትግባር፡ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባውን ማሕበራውን ህንጻታ ንምዝራግን፡ ብድሕሪ መሰረት ዘይብሉ ምኽንያታት ተሓቢኡ ዝተፈላለዩ ዕንቅፋታት ኪፈጥር ጸኒሑ።

እቲ ዋሺንተን ‘ስትራተጅያዊ ረብሓታተይ ኣብ ቀይሕ ባሕርን ክፍለ ዓለም ኣፍሪቃን’ እትብሎ፡ ብኸምዚ ዚሰዕብ ኪንጸር ይከኣል።

1-ዋሺንተን ፖለቲካዊ ጽልዋኣ ኣብተን ሃገራት ብምስፋን፡ ብመሰረት ኣጀንዳኣ እናተቐጸጸረተን ከም ዚንቀሳቐሳ ትገብር።

2-ነቲ ንማእከላይ ባሕሪ፡ ሰላማዊ ውቅያኖስ፡ ቀይሕ ባሕርን ህንዳዊ ውቅያኖስን ዘራኽቡን ነዳዲ ዝጸገና መራኽብ ካብ ምብራቕ ናብ ምዕራብ ዚመሓላለፉሉን ማያዊ መስመር ምቑጽጻር። ከም ዚፍለጥ ብመጽብቦ ባብ ኤል መንደብ ዚሓልፍ ኣርባዕተ ሚልዮን በርሚል ነዳዲ መዓልታዊ ናብ ምዕራብ ይኸይድ። በዚ ማያዊ መስመር ዚ ዓመታዊ ኣስታት 325 ሚልዮን ቶን ኣቕሑ ይመሓላለፍ።

3-ውሽጣዊ ትሕጃታት ኣብ ዚጉድለሉን ኣህጉራዊ ውድድር ብፍላይ ድማ ቡቶም ዚምዕብሉ ዘለዉ ሓደስቲ ኣህጉራውያን ሓይልታት- እናዛዩደ ኣብ ዚኸደሉን ዘሎ እዋን፡ ትሕጃ ነዳዲ ምውሓስ ኣገዳሲ እዩ። ኣብ ቀይሕ ባሕርን ክፍለ ዓለም ኣፍሪቃን ኣዝዩ ዓቢ ጸጋታት ነዳዲ ከም ዘሎ ኣፈናዊ መጽናዕታት ይሕብሩ።

4-ብጉልባብ “ምምካት ግብረ ሽበራን ምድምሳስ ዋህዮታት ግብረ ሽበራን” ንምንቅስቓስን ትርግታ ልብን ህዝብታት እታ ዞባ ምክትታል፡ ኣልቃዒዳ ኣብተን ሃገራት ከይተቐልቀለን እግሩ ከይረገጸን ከሎ ምምሓዉ።

ብመሰረት ዚ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ ኣብ መስከረም 2002 ኣብ ጂቡቲ ወተሃደራዊ መደበር መሰረተት። ኣብ ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃ፡ ቀይሕ ባሕርን ህንዳዊ ውቅያኖስን ንምትእትታው ዘገልግሉ፡ ካብ ናይ ሓይሊ ኣየር፡ ምድርን ባሕርን ወተሃደራዊ ኣሃዱታታ ዝተዋጽኡ 1800 ወተሃደራት ኣብታ ዞባ ሰፊሮም ይርከቡ። ኣመሪካ ኣብ የመንን ሶማሊያን ናይ ቅንጻላ ስርሒታት ንምፍጻም፡

ሰብ አልቦ ነፈርቴ ከም ዝተጠቐመት ይፍለጥ። እዞም ካብ ጂቡቲ ወጻኢ ዘይሕጋዊ ወተሃደራዊ ስርሒታት ኪፍጽሙ ዝጸንሑ አመሪካውያን፡ ናብ ፍርዲ ምእንቲ ከይቀርቡ፡ ምምሕዳር አመሪካ ብ19 ዩካቲት 2003 ኣብ ሻዱሻይ ዓንቀጽ፡ “ካብ ሓይልታት አመሪካ፡ ዝኾነ ወተሃደር ብዘይስምምዕን አፍልጦን መንግስቲ አመሪካ ኣብ አህጉራዊ ቤት ፍርዲ ወይ ኣብ ዝኾነት ሃገር ንኸይቀርብ” ዘፍቅድ ስምምዕ ምስ መንግስቲ ጂቡቲ ተፈራሪሙ። [50] ዋሽንተን ካብ ወተሃደራታ ወይ ኣብረርቲ ነፈርቲ ኹናታ፡ ኣብ ልዕሊ ንጽሃት ዜጋታት ገበንዎን ይፈጽሙ፡ ናብ አህጉራዊ ቤት ፍርዲ ንኪቐርቡ አይተፍቅድን’ያ። ከምዚ ዓይነት ገበን ኣብ አፍጋኒስታን ዚረክ ዘሎ’ዩ። ፕረዚደንት አፍጋኒስታን ዝነበረ ሓምድ ካርዛይ፡ ብዙሕ ሓፊሻውን ወግዓውን ጥርግናት ናብ ምምሕዳር አመሪካ ምቕራብ ረብረቡ’ዩ። አመሪካ ከም ውርደት ዚቐጽጸር፡ ግብራውነት ዘይብሉ ተደጋጋሚ ይቕረታ ጥራይ’ያ ንህዝቢ አፍጋኒስታን ከተስምዖ ጸኒሓ። በዚ መዳይ’ዚ ኪረክ እንከሎ፡ ሓደ ካብ’ቲ ዘገርም፡ እቲ ኣብ ጽባሕ ናጽነት ጂቡቲ ኣብ መንጎ ፈረንሳን ጂቡትን ብ27 ሰኔ 1977 ዝተኸተመ ስምምዕ፡ ፈረንሳ ንጂቡቲ ንኸትሕሉ ዚሕብር ኮይኑ፡ ከም ቅድመ ኹነት ዝሰፈረ፡ ጂቡቲ ወራሪት ክትከውን ከም ዘይብላ፡ ወይ’ውን እቲ ተጻብኦ ካብ መሬት ጂቡቲ ዝተበገሰ ኪኸውን ከም ዘይግባእ ዚሕብር’ዩ። ብመትከል’ውን ፈረንሳ ካብ መሬት ጂቡቲ ተበጊሳ ንኸልእ ሃገር ከተጥቅዕ መሰል ከም ዘይብላ ይገልጽ። እንተኾነ ኣብ ተግባር፡ መትከላዊ ክልሳ ሓሳብ ካልእ፡ እቲ ኣብ ባይታ ዚትግበር ድማ ብአንጻሩ ኮይኑ ይርከብ። ብአንጻሩ ወተሃደራዊ ስምምዕ ጂቡትን አመሪካን፡ ከምቲ ኣብ ሶማሊያ ካብ ግዜ ናብ ግዜ ዚረክ፡ አመሪካ ካብ መሬት ጂቡቲ ተበጊሳ መጥቓዕቲ አየር ንኸተካይድ ዘፍቅድ እዩ። እዚ ድማ ንጂቡቲ ሜዳ ወተሃደራዊ ስርሒታትን ናይ ፈዳይን ስጉምታትን ዚፍጸመላ ሃገር ዚገብራ እዩ። ኣብ ከምዚ ኹነታት ድማ ሓይልታት ፈረንሳ ብመሰረት’ቲ ዝኸተምዎ ስምምዕ ብመትከል ንጂቡቲ ኪከላኸሉ አይክእሉን’ዮም። እንተኾነ አሃዱታት አመሪካ፡ ኣብ ቀዳማይ መከላኸሊ ዕርዲ ኪኾኑ ይኸእሉ።

ቀንዲ ዕላማ ምምሕዳር አመሪካ ኣብ ምምካት’ቲ ሰበ ስልጣኑ ብኣጋጣሚ ይኹን ብዘይ ኣጋጣሚ ዚዛረቡሉ ግብረ ሽበራ ኣብ ምብራቕ አፍሪቃን ዓለምን እንታይ’ዩ? ዚብል ሓታቲ አይስኣንን። ድሕሪ ፍጻመ መስከረም 2001 ሕቡራት መንግስታት አመሪካ ንስትራተጅያዊ ረብሓታታ ንምርግጋጽ “ምምካት ግብረ ሽበራ” ንገለ እዋን ንመብዛሕትኦም ሰባት ዘደናግር ኣገባብ ኮይኑ ጸኒሑ። አመሪካ ኣብ’ቲ መጀመርታ ንስርሒት “ምምካት ግብረ ሽበራ” ብኣዝዩ ውሕሉል

አገባብ ተጠቅማትሉ። ጸኒሐ ግን ጸጥታን ርግኦትን ሃገራት ንምዝራግ ብኣዝዩ ዕሽነት ዚመልኦ አገባብ ሰራሓትሉ። ንገለ ሃገራት “ፍሹላት” ዚብል ስያመ እናሃቡት “መዕቁቢ ግብረ ሽበራን ውድብ ኣልቓዒዳን እየን።” ብምባል ነቲ ብቐጥታ ይኹን ብስዉር ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያትን እትገብር ምትእትታው ንምምኽናይ፡ አንጻረን ኣቐዲሙ ሕሳቡ ብዝተኸፍሎ ማዕከን ዜና ኣቢላ ዘመተ ተካይድን ናይ ኣየር መጥቃዕታት ወይ ወራር ትፍጽምን። ሓደ ናይዚ ኣብነት ከኣ ቀጥታዊ ምትእትታው ኣመሪካ ኣብ ሶማሊያ ብሓደ ወገን፡ ብመገዲ ኢትዮጵያ ድማ ቦቲ ኻልእ ኪጥቀስ ይከኣል።

ኢትዮጵያ ንረብሓታት ኣመሪካ እትገልግል ሃገር

ካብ መወዳእታ ኻልኣይ ኩናት ዓለም ክሳብ እዋንዚ ኣብ ዋሽንተን ስልጣን ዝሓዙ ተሽታተልቲ ስርዓታት ምምሕዳር ኣመሪካ ካብ ፕረዚደንት ፍራንክሊን ሩዝቨልት ክሳብ ፕረዚደንት ባራክ ኦባማ- ኣብቶም ስልጣን ኣዲስ ኣበባ ዝወረሱ ፖለቲካውያን ስርዓታት ኢትዮጵያ፡ ብፍላይ ድማ ሃጻይ ሃይለ ስላሴ፡ መለስ ዜናውን ሃይለማርያም ደሳለኝን እዮም ኪምርኡሱ ጸኒሐም።

ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዋሽንተን እትምርኡሱላ ቐዳመይቲ ሃገር ኢትዮጵያ እያ። ኬንያ ብኻልኣይ ደረጃ ኡጋንዳ ድማ ብድሕሪኣ ይስርዓ። ኢትዮጵያ ነዚ ፖለቲካዊ ተልእኾዚ ንኸተተግብር ዝተመርጸትሉ ምኽንያት ናይ ኣጋጣሚ ዘይኮነስ፡ ብመጽናዕቲ ዝተገብረ ኾይኑ፡ ኣብዚ ዚስዕብ ነጥብታት ዝተመርኡሱ ምርጫ እዩ።

1-ኣብ ኢትዮጵያ ኪተኻኸኡ ዝጸንሑ ስርዓታት ናይ ምስፍሕፋሕ ባህርይ ዝነበርዎቶም። ስለዚ ድማ እዞም ስርዓታት እዚኣቶም ውጥናት ኣመሪካ ኪትግብሩ ከለዉ፡ ብኻልእ ኣገባብ ናታቶም ፍሉይ ኣጀንዳ ይትግብሩ ከም ዘለዉ ስለ ዚፈልጡ፡ ምምሕዳር ኣመሪካ ንፍሉይ ኣጀንዳ ኢትዮጵያ ኣብቲ ዞባ ግምት ከይሃበ፡ ኣብቲ ገዛእቲ ኣዲስ ኣበባ ዘቐርብዎ ሓበሬታ ከም ዚምርኡስ ገለ ኣመሪካውያን ዲፕሎማሲያት ይሕብሩ። ከም ዚፍለጥ ኣምባሳደር ኣመሪካ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበረ፡ ደቪድ ቪን ድሕሪ ናይ ስራሕ ግዜኡ ምብቕዑ፡ እቲ ጉዳይ ተረዲእዎ ነይሩ። ንሱ፡ ምምሕዳር ኣመሪካ ኣብቲ ኢትዮጵያ ኣብ ሶማሊያ ግብረ ሽበራውያን ባእታታት ኣለዉ፡ ኢላ እተቐርቦ ሓበሬታ ኪምርኡስ ከም ዘይግባእ ኣዘኻኸሩ ነይሩ። ንሱ፡ ምምሕዳር ኣመሪካ ኣብቲ ኢትዮጵያ ኣብ ሶማሊያ ግብረ ሽበራውያን ባእታታት ኣለዉ፡ ኢላ እተቐርቦ ሓበሬታ ኪምርኡስ ከም ዘይግባእ ኣዘኻኸሩ ነይሩ። ምኽንያቱ ከምቲ ኣምባሳደር ደቪድ ቪን ዝበሎ፡ ኢትዮጵያ ኣብ ሶማሊያ ናታ ፍሉይ ኣጀንዳ ዝጸንሓያ። ስለዚ ምምሕዳር

አመሪካ ናይ ብሓቂ ሓበሬታ ባዕሉ ወይ ድማ ካብቶም እሙናት ምንጭታት ከጸርዮ ከም ዚግባእ ኣተሓሳሲቡ ነይሩ።

2-ገዛእቲ ኢትዮጵያ ብዘይምውልዋልን ሕልናን ኣብ ልዕሊ ህዝብታት ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃ ውዲታት ኪፍጽሙ ዝጸንሑ እዮም።

3-ድኻመት ተኸታተልቲ ስርዓታት ኢትዮጵያን ኣብ ናይ ወጻኢ ሓገዝ ምምርካሶምን፡ ኢትዮጵያ ነዚ ኣሉታዊ ፖለቲካዊ ተልእኾኪ ንክትፍጽም ቀንዲ ጠንቂ ኾይኑ ጸኒሑ። ምክንያቱ፡ ኣብቲ ኣመሪካ እትህበም ፋይናንሳዊ ሓገዛት፡ ወተሃደራዊ መሳርያታትን ፖለቲካዊ ደገፍን -ኣብ እዋን ሃይለ ስላሴ ብሶቬት ሕብረት -ኣብ እዋን መንግስቱ ሃይለማርያም- ምምርካስ ስለ ዝለመዱ።

ስርዓት መለስ ዜናዊውን፡ ኣብ ግንቦት 1991 ስልጣን ካብ ዝሓዘሉ እዋን ጀሚሩ ብብእዋኑ ካብ ምዕራባውያን ለገሰቲ 26 ቢልዮን ዶላር ረኺቡ። ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተጠቐሰ፡ ተሓጋጋዚት ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኣመሪካ ኣብ ኣፍሪቃ ዝነበረት፡ ጃንዳይ ፍረዘር፡ ኢትዮጵያ ንሶማሊያ ክትወርር ፍቓድ ሂባያ። ኣብ ባይቶ ጸጥታ ንክይትኹነን ድማ ኣመሪካ ክትሕግዛ ምኻና ኣፍለጠት። እቲ ዘጋጠመ ወራር ኢትዮጵያ ንሶማሊያ ኣብ ታሕሳስ 2006 እዩ ነይሩ። ባይቶ ጸጥታውን ንኢትዮጵያ ቦቲ ዝፈጸመቶ ወራር ኣይኹነናን።

4. ብጆርጅ ዎከር ቡሽ ዚምራሕ ምምሕዳር ኣመሪካውን ከምቶም ቅድሚኡ ዝነበሩ፡ ኢትዮጵያ ኣብ ምብራቕ ኣፍሪቃ ዝዓበየት ዞባዊት ሓይሊ ምኻናዮ ዚኣምን ነይሩ። ነዚ ድማ ኣብቲ ብመስከረም 2002 “ስትራተጂ ሃገራዊ ጸጥታ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ” ኣብ ትሕቲ ዚብል ኣርእስቲ ዝዘርግሑ ንናይ ወጻኢ ፖሊሲታቱ ዘብርህ ሰነድ ኣነጺርዎ። ንቐርኒ ኣፍሪቃ ከም ስትራተጂያዊት መሓዛ ድማ ርእይዎ። [51]

ረብሓታት ኣመሪካ ኣብ ሶማሊያ እንታይዮ?

ጀኦስትራተጂያውን ቍጠባውን ረብሓታት ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ ኣብ ሶማሊያ ብኸምዚ ዚስዕብ ኪግለጽ ይከኣል።

1-ሶማሊያ ብዘሎዋ ኣስታት 3000 ኪሎ ሜተር ገምገም ባሕሪ፡ ኣብ ህንዳዊ ውቅያኖስን፡ ኣብ መንጎ መጸብቦ ባብ ኤል መንደብን ወሽመጥ ዓደንን መጸብቦ ሆርሙዝን ኣገዳሲ ስትራተጂያዊ ቦታያ እትውንን። ስለዚ ድማ ዋሺንተን ኣብ ሶማሊያ መእተዊ ቦታ ክትረክብ ጥራይ ዘይኮነት ትሓስብ፡ ንኹለን ወደባት

ሶማሌያ -ኪስማዮ፡ መርካ፡ መቻድሾ፡ ቦሳሶ፡ በርበራን ዘይልዕን- ምሉእ ብምሉእ ንክትቁጻጸርን ድሌት አሎዎ። ተገዳስነት ዋሽንተንን ባህግታታን ሎሚ ዝተወልደ ዘይኮነ፡ ካብ ቅድም ዝጸንሐን ኣብ እዋን ዝሉል ኩናት -ኣብ መንጎ ዋሽንተንን ሞስኮን- ኣብ ዝለዓለ ጥርዙ ዝበጽሐን እዩ። ስርዓት ፕረዚደንት መሓመድ ስያድ ባረ ሶቪታውያንን ኩባውያንን ኣብቲ ኣንጻር ስርዓት ኮሎኔል መንግስቱ ሃይለማርያም ዘካይዶ ዝነበረ ኹናት ምስኡ ደው ስለ ዘይበሉ፡ ብ13 ሕዳር 1977 ንዓታቶም ብምስገቡ ምስ ኣመሪካ ተመሓዘዩ።

2-ኣብ ምምሕዳር ኣመሪካ፡ ሓላፊት ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኣመሪካ ዝነበረት ኮንደሊዛ ራይስ፡ ንሃገራት ዓበይቲ ቐላያትን ማእከላይ ምብራቕን ዘጠቓለለ “ዓቢ ቐርኒ ኣፍሪቃ” ዝበለቶ ስትራቴጂ ዳግማይ ንምትግባር ጸዓረት።

3-ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ፡ ብዘይ ዝኾነ ይኹን ተቋጻጸሪ፡ ብመገዲ ኩባንያታት ነዳዲ ኣቢላ ነዳዲ ሶማሌያ ንምቑጽጻር ዓቢ ህርፋን ጸኒሑዎ። ነዚ መዳይ’ዚ ኣመልኪታ ጋዜጣ “ሎስ ኣንጅልስ ታይምስ” ብ18 ጥሪ 1993 ሕታማ፡ ኣርባዕተ ኩባንያታት ነዳዲ ኣመሪካ ሹብሮን፡ ሞኮ፡ ኮርኮን ፍሊፕስን ኣብ እዋን ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ኣብ ሶማሌያ ናይ ምዕዳን ነዳዲ ዕድል ረኺቡን ከም ዝነበራ ገለጸት። ጀኦሎጂያዊ መጽናዕታት ከም ዚሕብሮ፡ ኣብ ሶማሌያ ብዙሕ ዝመጠኑ ነዳዲ ዘይቲ ከም ዘሎ ይፍለጥ። ናይ ሶማሌያ ትሕጃ ነዳዲ ክሳብ 10 ቢልዮን በርሚል ከም ዝበጽሖ ብዙሓት መጽናዕታት ይሕብሩ።

ብተወሳኺ ኣብ ትሕቲ መሬት ሶማሌያ ዩራንየም፡ ባህርያዊ ጋዝ፡ ሓጺንን ካልእ ብርክት ዝበሉ ክቡራት ማዕድናትን ከም ዘሎ ኤለክትሮናዊ መርበብ ማእከል ስለያ ኣመሪካ (CIA) ይሕብር። ስለዚ ምምሕዳር ኣመሪካ ንኹሉ ፍጻመታት ሶማሌያ ብቐጥታ ይኹን ብመገድቲ ካብ መሬትን ጸጋታትን ሶማሌያ ብጽሒት ኪረክብ ሃነፍነፍ ኪብል ዝጸንሐ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣቢሉ ንኪቁጻጸር ኣሸሓት ምክንያታት እንተ ፈጠረ ዘገርም ኣይኮነን። [52]

4-ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ፡ ነቲ ካብ ወሽመጥ ዓደንን ፋርስን ናብ ምዕራባውያን ሃገራት ነዳዲ ዝጸገና መራኽብ ዝመሓለፋሉ ማያዊ መስመር ብምቑጽጻር፡ ካብ ዝኾነ ትጽቢት ዘይተገብረሉ ሓደገኛ ሃንደበታት ንምሕላውን ኣብ ኣገዳሲ እዋንውን ኣብ ልዕሊ ካልኣት ምዕራባውያን ሃገራት ከም ናይ ጸቕጢ ካርታ ንክትጥቀሙሉን፡ ብቐጻሊያ እትጽዕር።

አብ ሜዳ ሶማልያ አብ መንገተቶም ብምምሕዳር አመሪካን መንግስቲ ኢትዮጵያን ዚሕገዙ ሶማላውያን ወገናት ዚካየድ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ቍርቍሶ፡ አብ ውሽጡ ዞባዊ፡ ክፍለ ዓለማውን አህጉራውን ምክንያት ዘሎዎ እዩ። አብ ኩሉ መዳያትን ደረጃታትን ድማ ናቱ ጽልዋ ኪህልዎዩ። አብ ሶማልያ ዝተኻየደ ቍርቍሶ፡ አብ ውሽጥቲ አመሪካ ድሕሪ ምዝሃም ዝሒል ኩናት፡ ንዓለም ከም ብሓድሽ ንምምእዛን ዝተኸተለቶ ሓድሽ ስትራቴጂ ዚረኣዮ። አመሪካ ብጉልባብ ምምካት ግብረ ሽበራ ስትራቴጂኣ ንምትግባር፡ ንፍጻመ 11 መስከረም 2001 ካብ ፕራግማታውን ሓላፍነታዊ መንፈስን ወጻኢ መዝሚዛቶያ። ስትራቴጂ አመሪካ፡ ንዓለምና ናብ ዝኸፍአ ዕንወት ዘምርሕ እዩ። አብቲ ድሕሪ ብዙሕ ጸሐፊ ብ22 መጋቢት 2010 ብመገዲ ባይቶ አመሪካ “ሕጊ ምእራም መድሕን ጥዕና” ዘጽደቐ ፕረዚደንት ባራክ ኦባማ ክትምርኩስ ዚከኣል አይኮነን። እቲ ጉዳይ ብስትራቴጂያዊ ቍጠባዊ ረብሓታት ናይቲ አብ አመሪካ ስልጣን ዚቈጸጸር ሓይሊ ምስ ዚተሓዝ ድማ ካልእ ጸገም እዩ። ምምሕዳር አመሪካ ንሶማልያ ንምቍጽጸር ብተደጋጋሚ ቀጥታዊ ምትእትታው ኪፍጽምን ብመገዲ ወኪሉ ኢትዮጵያ ኪሰርሕን ጸኒሑ።

ምትእትታው አመሪካ አብ ሶማልያ

ቀዳማይቲ ሕቡራት መንግስታት አመሪካ አብ እዋን ፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ ዓቢ፡ አብ 1992 “ምምላስ ተስፋ” አብ ትሕቲ ዚብል ዘብለጭልጭ ጭርሖ ናብ ሶማልያ አተወት። እዚ ባይቶ ጸጥታ ብ3 ታሕሳስ 1992 ብቑጽሪ 794 ዘሕለፎ ውሳኔ ተጎልቢቡ ዝተፈጸመ ምትእትታው፡ አብ ሶማልያ “ንመስርሕ ሰብአዊ ረድኤትን ውሑስ አከባቢ ንምፍጣርን፡ ኩሉ አድላዩ ዚበሃል አገባባት ምጥቃም” ንዚብል አካይዳ ዘፍቅድዩ ነይሩ። [53] እንተኾነ ዋሽንተን ኪጥቀስ ዚከኣል ወተሃደራዊ፡ ፖለቲካዊ ወይ ሰብአዊ ዓወት አየረጋገጸትን። ብአንጻሩ ኳ ደኣ ምስ ሓይልታት ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ፡ አብ ወተሃደራዊ ግጥም ምስ አተወት፡ አብ ታኼላ ሶማልያያ ተሸሚማ። ካብ ሶማልያ ብ1994 ክትወጽእ እንከላውን ብስዕረትያ ዝኸደት። ብድሕሪኡ አብ ሶማልያ ብውክልና ኩናት ከተካይድ ወሰነት። ነታ ነዚ ታሪካዊ ተልእኾዚ ክትረክብ እተቋምት ዝነበረት ኢትዮጵያ ድማ መረጸት። እቲ ዕላማ አብ ልዕሊ ሶማልያ ሕነ ንምፍዳይ ጥራይ ዘይኮነ፡ ንሶማልያ ብምቍጽጸር ንረብሓ አመሪካ ከም እተገልግል ንምግባራዮ። እቲ ካብ ናይ አመሪካ ዘይፍለ አጀንዳ ስርዓት ኢትዮጵያውን ዕላማኡ ከምቲ አቐዲሙ ዝተገልጸ ንሶማልያ ንምብትታን እዩ።

ካልኦይ- ምምሕዳር አመሪካ፡ ነቲ ኣብ “ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቁ” ኣብ ጁቡቲ ብ2000 ዝተመሰረተን ኣቕዲሙ ዝተሓበረን መንግስቲ ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን፡ ብዓይኒ ጽልኢ’ዩ ዝረኣዮ። ነቶም መንግስቲ ኢትዮጵያ ብ2001 ኣብ ትሕቲ ጽላል “ባይቶ ዕርቅን ምሕዳስን ሶማልያ” ዝጠርነፎም ኣበጋዛት እዩ ኪሕግዝ ጸኒሑ። ዋሽንተን ኣንጻር ሃገራዊ መንግስቲ ሶማልያ ንኣበጋዛት እትህቦ ሓገዝ “ግብረ ሽበራ ንምምካት” ብምባል’ያ እተመኸኒ ነይራ። ካብ’ቲ ኣበሳ ድማ እቲ ምኸኒት ይገድድ። ኣመሪካ ነቲ ድሕሪ 1991 ውድቀት ሶማልያ ንመጀመርታ ጊዜ ዝተመሰረተን ኣብ ኣእምሮ ህዝቢ ሶማልያ ተስፋ ዘሕደረን ሃገራዊ መንግስቲ፡ ንምፍራሱ ዚሰርሑ ኣበጋዛት ስለምንታይ’ያ ክትሕግዞም ዝመረጸት? ጉርሒ ኣመሪካ ንማንም ከደናግር ዚኸእል ኣይኮነን። ከም ዚፍለጥ ፕረዚደንት ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን፡ ምምሕዳር አመሪካ፡ ንዝኾነ ግብረ ሽበራዊ ንጥፊታት ዕድል ንምኸላእን ሰላምን ርግኣትን ጸጥታን ንምስፋንን፡ ኣብ ክንዲ ንኣበጋዛት ዚሕግዝ፡ ዓቕሚ መንግስቲ ሶማልያ ንምድልዳል፡ ደገፉ ንኸበርክት ሓቲቱ ነይሩ። እንተኾነ ዚሰምዕ እዝኒ ኣይረኸበን።

ሳልሳይ- ምምሕዳር አመሪካ “ሶማልያ ቀንዲ መዕቁቢት ግብረ ሽበራውያን ባእታታት ኮይናላ።” እናበለ’ዩ ኪኸስስ ጸኒሑ። እቶም ብ1998 ንኤምባሲታት ኣመሪካ ኣብ ኬንያን ታንዛንያን ዘዕነዉ ግብረ ሽበራውያን ባእታታት፡ ናብ ሶማልያ ከም ዝሃደሙ ድማ ሓቢሩ ነይሩ። እቶም ብኣመሪካ ኪድለዩ ዝጸንሑ ሰለስተ ግብረ ሽበራውያን ፋዱል ዓብደላ መሓመድ ካብ ደሴት ኮሞሮስ፡ ኣቡ ጠልሓ ኣል-ሱዳኒ - ብ2007 ብዘይተፈልጠ ኹነታት ዝተቐትለ- ካብ ሱዳንን፡ ሳልሕ ነብሃን - ኣብ ሶማልያ ብ2009 ብመጥቃዕቲ ነፋሪት ኩናት ኣመሪካ ዝተቐትለ - ኬንያዊ እዮም።

ፊብሳይ- ኣመሪካ ኣብ እዋን ፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ ብ2006 ንኣበጋዛት ብምሕጋዝ ዳግማይ ኣብ ታኼላ ሶማልያ ተሸሚማ። ኣብ ካልኦይ ፈተነኣ ድማ “ተስፋ ንምምላስ” ዘይኮነስ፡ ብመገዲ’ቶም ካብ ዕለተ ውድቀት ፕረዚደንት መሓመድ ስያድ ባረ 1991፡ ኣብ ሶማልያ ፍኑው ምልኪ ዘሰፈኑ ኣበጋዛት “ንግብረ ሽበራ ምምካት” ብዚብል ጭርሖ፡ ንሶማልያ ብምዕናው፡ ህዝባ ከም ዚበታተን ገይራ። ነቲ ኣብ ሃገሩ ኪቕመጥ ዝመረጸ ድማ ግዳይ ድኸነት፡ ጥሜት፡ ዝምታን ራዕድን ኮይኑ። ሓደ ካብ’ቲ ዘገርም ጋዜጣ “ኒው ዮርክ ታይምስ” ከም ዘቃልሓቶ፡ ምምሕዳር አመሪካ ብመገዲ ስለያዊ ትካሉ (CIA) ንኣበጋዛት ኣብ ትሕቲ “ኪዳን ምርግጋጽ ሰላምን ምምካት ግብረ ሽበራን”

ዝተሰምዩ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ውድብ ከም ዚጥርነፉ ምግባሩ'ዩ። [54] ውጽኢት ንዘየምጽእ ድማ አማእት አሽሓት ዶላራት ወጻኢታት ተገይሩሉ። ተመራማሪ “ጉጅለ አህጉራዊ ቅልውላው” ጆን ፕረንደርጋስት፡ ብ7 ሰኔ 2006 አብ ዝጸሓፎ፡ ፖሊሲ አመሪካ እንተ ደአ ቐጸሉ፡ ንረብሓ አመሪካን ሃገራት'ቲ ዞባን አብ ሓደጋ ዘውድቐ ምጻኑ አቃሊዑ። አበጋዛት ብአስላማውያን ባእታታት ምስዓሮም ድማ ንፍሽለት አመሪካ አብ ሶማልያ ዘረድእ ከም ዝኾነ ሓቢሩ። [55]

አበጋዛት ሶማልያ፡ ቦቲ አብ ሓጺር እዋን አብ ፖለቲካዊ ሚዛን ሶማልያ ወሳኒ ተራ ዝሓዘ ሓይልታት አስላማዊ መጋበአያታት ዘሕፍር ስዕረት ምስ ወረደም፡ ምምሕዳር አመሪካ አብ ሶማልያ ዝነበሮ አጀንዳ አብ ምትግባሩ ፈሺሉ። እንተኾነ ፖሊሲታቱን አጀንዳታቱን አብ ክንዲ ዚእርጥፍ፡ ንኤርትራ፡ የመንን ስዑዲ ዓረብን ብዘይ ዝኾነ ይኹን ጭብጢ፡ “ንአስላማዊ መጋበአያታት ወተሃደራዊ ሓገዛት ሂቦን፡” ብምባል ግዳይ ፍሽለቱ ኪገብረን ፈቲኑ።

መልሲ አስመራ፡ ሰንዓን ርዖድን ንውጽእ ሓሶት ክሲ ዋሽንተን

1-መልሲ ኤርትራ፡ ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኤርትራ ብ1 ሓምለ 2006 አብ ዘውጸኦ ጋዜጣዊ መግለጺ፡ “መንግስቲ ኤርትራ ነዚ ዘይቅቡልን መርትዖ ዘይብሉን ክሲታት ብትሪ ይነጽጎ። ንምንታይ ምክንያት ከም ዝተባህለ ድማ እቶም ጸሓፍቱ ንባዕሎም ይፈልጥዎ'ዮም። ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ አመሪካ እንተ ደአ ሓቅነት ዘሎዎ ኾይኑ፡ ብዛዕባዚ ኤርትራ ፈጺማቶ ዚብሎ ኾሲ፡ ጭቡጥ መርትዖ ብወግዲ ከቕርብ መንግስቲ ኤርትራ የዘኅክሮ፡” ብምባል አፍሊጡ። [56]

2-መልሲ የመን፡ ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ የመን ዝነበረ ዶክተር አቡበከር አል ቂርቢ ብ1 ሓምለ 2006 አብ ሰንዓ አብ ዝሃቦ ጋዜጣዊ መግለጺ ድማ፡ “አመሪካዊት በዓልቲ ስልጣን ዝበለቶ ሓቅነት ዘይብሉ እዩ፡” ብምባል ነቲ የመን ንአስላማዊ መጋበአያታት ሓገዛ ዚብል ክሲ አሉታ ሂቡሉ። [57]

3-መልሲ ስዑዲ ዓረብ፡ ብ6 ሓምለ 2006 ወራሲ ዓራት ስዑዲ ዓረብ ዝነበረ አሚር ሱልጣን ቢን ዓብደልዓዚዝ ሃገሩ ንአስላማዊ መጋበአያታት ሶማልያ ሓገዝ ከም ዘይሃበት ሓቢሩ። (58)

ሓይልታት ኢትዮጵያ ብተቻወምቲ ሓይልታት ሶማልያ ዝወረደም መጽፋዕቲ ብ2009 ካብ ሶማልያ ድሕሪ ምስሓቦም፡ ኢትዮጵያን ኣመሪካን ንፖለቲካዊ ኹነታት ሶማልያ ብፖለቲካዊ፡ ቊጠባውን ጀኦስትራተዲያውን ኣጀንዳኦን ዘውጽእኦ ውጥንን በርዒኑ። ስለዚ ተራ ኣመሪካ ካብቲ እዋንቲ ጀሚሩ ክሳብ እዋንዚ ብመገዲ ሰብ ኣልቦ ነፈርቲ ንፋሉላት “ምንቅስቃስ ሸባብን” “ኣልቃዒዳን” ኣብ ምህዳንን ነቲ ኣብ ሶማልያ ዚርከብ ሓይሊ ዓቃብ ሰላም ኣፍሪቃ “ኣሚሶም” ከምኡውን ኣብ መቐድሻ ንፈደራዊ መንግስቲ ኣንጻር ጥሩፋት ኣሰላማውያን ሓይልታት ኣብ ዘካይዶ ኹናት ንምሕጋዝ፡ ናይ ኣየር ጉልባብ ኣብ ምግባርን ጥራሕ ምሕጻሩ ዘገርም ኣይኮነን። ከም ዚፍለጥ ተሽታተልቲ ምምሕዳራት ኣመሪካ፡ ካብቲ ብ6 ታሕሳስ 1992 “ምምላስ ተስፋ” ኣብ ትሕቲ ዚብል ጭርሖ ናብ ሶማልያ ብቐጥታ ካብ ዝኣተውሉ እዋን፡ ሶማልያ ንምሕጋዝ ወይ ነቲ ብድሆታት ከጋጥሞ ዝጸንሐ ወተሃደራውን ጸጥታውን ትካላት መንግስቲ ዳግም ንምህናጽ ዝዓለመ ፖሊሲ ከም ዘየጽደቐ ዚፍለጥዮ።